

ผลกระทบของสมญานามที่มีต่อผู้ได้รับสมญานาม

การที่ผู้วิจัยนำการวิเคราะห์ผลกระทบที่ได้จากการให้สมญานามของหนังสือพิมพ์ มากล่าวถึง โดยละเอียดในบทนี้ ก็เพื่อที่จะบรรยายให้เข้าใจถึงอิทธิพลของสมญานามที่มีต่อสังคมส่วนรวม และปัจเจกบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในการวิเคราะห์ผลกระทบนี้ ผู้วิจัยพยายามรวบรวมข้อมูลทั้งที่เป็นข้อมูลพื้นฐาน (ดังกล่าวไปแล้วในบทที่ 4) และจากทัศนคติ ความคิดเห็น จากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ทัศนะความคิดที่เป็นความคิดส่วนบุคคลที่เป็นเบื้องต้นของการวิเคราะห์ ทำให้ได้การวิเคราะห์ที่สมบูรณ์ และชัดเจนต่อไป

หนังสือพิมพ์... ผู้สร้างผลกระทบ

Lazarsfeld (อ้างถึงใน Charles R. Wright 1986 : 102) กล่าวว่า หน้าที่หลักโดยตรงของสื่อมวลชน คือ การตรวจตราระวังภัย (Serrveillance) แก่คนในสังคม ที่สามารถทำได้ใน 3 ลักษณะ คือ

1. การเตือนภัย (Warning) เกี่ยวกับเหตุการณ์ทั่วไป ความฉุกเฉิน และภาวะอันตราย แก่คนในสังคม เพื่อการป้องกันภัย
2. เป็นคู่มือช่วยในการตัดสินใจ (Instrumental) เนื่องจากในการตัดสินใจของคนในสังคม ต้องการข่าวสารทุกด้านที่เกี่ยวข้องช่วยในการตัดสินใจ เช่น การแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการซื้อขายหุ้น เพื่อการตัดสินใจของผู้รับสารในการพิจารณาซื้อและขายหุ้น
3. มีหน้าที่ควบคุมหลักศีลธรรม จรรยา ของคนในสังคม (Ethicizing) ด้วยการเผยแพร่พฤติกรรมเบี่ยงเบนของคนในสังคมให้ประจักษ์แก่สาธารณชน ถือเป็นหน้าที่ในการควบคุม พฤติกรรมเบี่ยงเบนที่ได้ผลอย่างหนึ่ง

เมื่อนำแนวคิดนี้มาพิจารณาการสร้างสมญานามแก่บุคคลในสังคม เห็นได้ว่าสื่อมวลชนมีหน้าที่ในการสะท้อนภาพพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่ขัดจากบรรทัดฐานของสังคม และถือเป็นหน้าที่โดยตรงของสื่อมวลชน ซึ่งการสะท้อนภาพพฤติกรรมเหล่านี้ สื่อมวลชนทำได้ด้วยการเปิดโปง (Disclosure) ภายหลังการเปิดโปง จะกลายเป็นเงื่อนไขแก่สังคม เมื่อประชาชนทราบก็จะประณามพฤติกรรมนั้นหรือสนับสนุนพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคมต่อไป ทั้งนี้เพื่อเรียกร้องให้คนในสังคม ทำตัวให้ถูกหลักศีลธรรมของสังคมนั้นเอง

การสะท้อนภาพพฤติกรรมเบี่ยงเบนของหนังสือพิมพ์ด้วยการตั้งสมญานามเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าสมญานามน่าจะเป็นตราประทับที่หนังสือพิมพ์ประทับให้แก่บุคคลในสังคมผ่านการตีความ หรือการตัดสินใจเฉพาะตัวของผู้ตั้งชื่อนั้นเอง

Erikson (อ้างถึงใน Gove 1975 : 4) กล่าวว่า
... ความเบี่ยงเบนไม่ใช่คุณลักษณะที่ยึดติดในรูปแบบ
ที่ตายตัว มันเป็นคุณลักษณะโดยผู้ชมทางสังคมที่มองเขา
ทั้งทางตรง และทางอ้อม ตัวแปรที่วิพากษ์วิจารณ์กัน
ในการศึกษาความเบี่ยงเบน ก็คือ ผู้ชมทางสังคมมากกว่า
การกระทำของบุคคล เพราะคนดูเป็นผู้ตัดสินลักษณะใด
จะถูกตราว่า "เบี่ยงเบน"...

การแสดงพฤติกรรมใด ๆ ของบุคคลในข่าวจึงเป็นพฤติกรรมปกติทั่วไปที่ทุกคนพึงมีพึงปฏิบัติ แต่การที่หนังสือพิมพ์ให้ชื่อบุคคลว่า "สิ่งห่าฟาง" หากพิจารณาตามแนวคิดของ Erikson พบว่าเป็นการเรียกจากทัศนะของหนังสือพิมพ์ที่มองบุคคลเป็นเช่นนั้น กล่าวคือ หนังสือพิมพ์ได้ทำหน้าที่ในการสอดส่องพฤติกรรมและการกระทำของบุคคลแล้วทั้งทางตรงและทางอ้อม อย่างไรก็ตามคำว่า "สิ่งห่าฟาง" ก็ไม่ได้เป็นพฤติกรรมที่น่ารังเกียจจนผู้อ่านอ่านพบแล้วจะถูกละปราย จมผู้ได้ชื่อนี้ต้องหลบหน้าผู้คนในสังคมแต่อย่างใด

กล่าวได้ว่าการเปิดโปง หรือสะท้อนพฤติกรรมเบี่ยงเบนของหนังสือพิมพ์เสมือนเป็นหน้าที่ปกติที่หนังสือพิมพ์จะต้องเปิดเผยให้เป็นที่ทราบโดยทั่วไป ตามวัตถุประสงค์ของการทำหนังสือพิมพ์ที่ต้องเป็นผู้ให้ข่าวสาร ความรู้และความบันเทิง โดยมีวิธีการเปิดโปง หรือเปิดเผยตามขั้นตอนของกระบวนการประทับตราที่ได้จากการเป็นผู้ดูแล้วมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่ถูกเป็นข่าวนั้น ๆ

ทั้งนี้หากพิจารณาถึงปัจจัยกำหนดสมญานาม(ดังกล่าวไปแล้วในบทที่ 5) พบว่า ปัจจัยกำหนดที่สำคัญเกิดจากการกระทำหรือพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลในสังคม การตั้งชื่อบุคคลจึงหยิบยกมาจากพฤติกรรมการแสดงออกนั้นเอง ชูวงศ์ มณีน้อย (สัมภาษณ์, 19 ต.ค. 2533) กล่าวว่า

... สมญานามในหน้าหนังสือพิมพ์ไม่ใช่ของแปลกใหม่สำหรับภาษาหนังสือพิมพ์ เพราะการใช้ภาษาสมญานามกับคนไทย เป็นเรื่องของรสนิยมที่คนไทยชื่นชอบ เนื่องจากคนไทยมักจะให้สมญานามกับคนที่เป็นที่รู้จักด้วยความเป็นคนที่มีความสนใจในบุคลิกและความแตกต่างของเพื่อนมนุษย์ สมญานามจึงเสมือนเป็น

กรอบความคิด (concept) ของคนคนนั้น ที่จะใช้เรียกแทนชื่อจริง
กล่าวได้ว่าเป็นธรรมชาติของมนุษย์ทุกภาษา ไม่เฉพาะกับคนไทยเท่านั้น
แม้กระทั่งหนังสือพิมพ์ฝรั่งก็เหมือนกัน...

แนวความคิดเช่นนี้ น่าสังเกตว่ามีได้ปรากฏกับเฉพาะผู้เป็นสื่อมวลชนเท่านั้น ผู้ที่เป็นเป้า
หมายของการตั้งสมญานามก็เห็นเช่นกันว่า เป็นเรื่องปกติของคนทั่วไปที่จะตั้งชื่อคนใกล้ชิด พลเอก
อาทิตย์ กำลังเอก อธิบายว่า

...ผมว่าเป็นเรื่องปกติของหนังสือพิมพ์เสียแล้ว เพราะหนังสือพิมพ์เขา
พยายามทำเพื่อให้คนสนใจ การพูดตรง ๆ อาจไม่เป็นที่สนใจของคนอ่าน
ทำให้อดรู้สึกพิลึกบ้าง คนก็สนใจ เป็นการให้ชื่อตามสถานการณ์ตามความ
รู้สึกของคนเขียน หรืออาจเก็บมาจากความรู้สึกของคนส่วนใหญ่ ที่เริ่ม
จากชื่อที่ไม่มีอะไรเรื่อย ๆ จนมีการเปลี่ยนแปลงตามลักษณะความสำคัญ
ของตำแหน่งบุคคล เราทำอะไรหรือสถานการณ์บังคับให้เราทำอะไร
ถ้าบทบาทถูกใจสังคม ถูกใจสื่อมวลชน ชื่อก็ดีขึ้น ถ้าบทบาทไม่ดีไม่เป็น
ที่พอใจ ชื่อก็หักเหหน่อย มันเป็นเรื่องธรรมดาของความคิดความรู้สึก
ผมถือว่าเป็นเครื่องวัด (indicator) อย่างหนึ่งเหมือนกัน ที่สะท้อน
อารมณ์ของผู้เขียนและสิ่งแวดล้อมจากคนกลุ่มหนึ่งที่ใกล้ชิดผู้เขียน ที่มีหลาย
แห่งหลายคน สมญานามก็จะมีความแตกต่างกันออกไป เมื่อปรากฏออกสู่
สายตาผู้อ่านแล้ว มันก็เป็นสื่อที่นำไปสู่บุคคลอื่น ๆ ที่ได้อ่านแล้ว ยอมรับชื่อนี้
ก็สามารถเป็นสมญานามของคนทั้งชาติได้ ความเป็นปกติเช่นนี้ แสดงให้
เห็นลักษณะสังคมพื้นฐานของคนไทย ที่มีการเรียกชื่อเด็กเล็กหลังจากที่
กำเนิดขึ้นมา โดยที่พ่อและแม่ของเด็กยังไม่ได้ตั้งชื่อให้ เพราะการตั้งชื่อ
ให้เด็กเกิดใหม่ โดยทั่วไปคนไทยนิยมให้ผู้ใหญ่ ผู้ที่เคารพนับถือ หรือพระ
เป็นผู้ตั้งชื่อให้ เพื่อความเป็นสิริมงคล ช่วงเวลาที่ยังไม่ได้มีการตั้งชื่อเป็น
ทางการจากผู้ใหญ่ที่นับถือ พ่อแม่หรือญาติพี่น้องอาจมีการตั้งชื่อเล่น หรือ
ชื่อสมมุติก่อนมีชื่อจริง ที่คนไทยมักตั้งกันจากสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งที่เป็นลักษณะ
เด่นของเด็ก เช่น เด็กคนนี้เกิดมาแล้วชอบดินเหมือนลูกแมว ก็เรียกยาย
เหมียว หรือตัวล่ำก็เรียกแม่เขี้ยว แม่ขาว หากมองให้ลึกซึ้งแล้ว สมญา
นามกับชื่อเล่นหรือชื่อสมมุติมีลักษณะคล้ายกัน มีชื่อเสียงเกี่ยวข้องกับคนทั่วไป
เกี่ยวข้องกับสังคมต่อประเทศชาติ ถ้าเป็นคนประพฤติไม่ดี มักเรียกเป็นชื่อที่
ไม่ดีไปด้วย เช่น ไฉ้มโหด ไฉ้มบ้า อันเป็นเครื่องวัดที่สะท้อนภาพสังคมเป็น
สำคัญ...

เห็นได้ว่าการนำพฤติกรรมของบุคคลมาตั้งเป็นสมญานามของหนังสือพิมพ์ เป็นสิ่งที่นำมาจากบรรทัดฐานของสังคมที่ขึ้นชอบความเรียบง่าย เป็นกันเอง รู้จักกับใครอย่างใกล้ชิดก็ จะตั้งชื่อให้กับผู้นั้น เป็นการสร้างความสนใจกับคนรอบข้าง แต่มีประเด็นที่น่าสนใจว่า การตั้งชื่อบุคคลของคนทั่วไป และการตั้งชื่อของหนังสือพิมพ์มีความแตกต่างกันที่ผลกระทบ กล่าวคือ ผลกระทบที่เกิดจากหนังสือพิมพ์จะให้ผลในวงกว้างกว่าการตั้งชื่อของคนทั่วไป เช่น

"ป่าเปรม" คนไทยทั่วประเทศรู้จักคำนี้ดี และทราบว่ามีหมายถึงใคร เพราะเป็นชื่อที่หนังสือพิมพ์ตั้งให้ผ่านสื่อมวลชน

"ตามี" คนทั่วประเทศไม่สามารถทราบได้เลยว่าเป็นใคร เพราะเป็นการเรียกกันเฉพาะในหมู่บ้านหนึ่ง ในที่ใดที่หนึ่งเท่านั้น

ลักษณะการตั้งชื่อบุคคลเช่นนี้ จะเห็นได้ว่าเป็นการสะท้อนภาพที่เกิดจากพฤติกรรมหรือการกระทำโดยทั่วไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบอกกล่าวไปยังผู้อ่านเท่านั้น ระยะเวลาของการให้ชื่อต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับ บทบาทของบุคคลที่มีต่อสังคมเป็นระยะเท่านั้น (ดังได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 6) เมื่อบุคคลหมดบทบาท หรือสิ้นสุดบทบาทใด ๆ ที่มีต่อสังคมลงไปแล้ว ชื่อต่าง ๆ ที่ได้รับก็จะสูญหายไป หากมีบทบาทใดปรากฏขึ้นมาอีก ก็จะมีชื่อใหม่เกิดขึ้นตามมาอีก เป็นเช่นนี้เรื่อยไป

เห็นได้ว่าการสะท้อนภาพบุคคลตามพฤติกรรมหรือการกระทำของหนังสือพิมพ์นั้น เป็นการสะท้อนพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่ไม่ติดตัวในลักษณะที่สามารถสร้างรอยมลทิน (stigma) ให้แก่ผู้ได้รับสมญานามให้ได้รับความอับอายหรือต้องหนีสังคมสมญานามกับพฤติกรรมเบี่ยงเบนจึงเป็นการเผยแพร่พฤติกรรมของคนในสังคม ในช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น ไม่ได้มีผลกระทบถึงบุคคลในระดับที่จะต้องมีการลงโทษบุคคลที่กระทำพฤติกรรมนั้นอย่างรุนแรง แม้ว่าบุคคลที่ได้รับสมญานามแบบรุนแรงว่า "ไอ้กามโหด" จะมีการลงโทษอย่างรุนแรงกับความผิดที่ซ่มซนผู้อื่นให้ได้รับความเสียหาย ตามระเบียบข้อบังคับทางกฎหมายเท่านั้น สำหรับชื่อ "ไอ้กามโหด" จะไม่ถูกพิจารณาให้เรียกชื่อนี้กับบุคคลนี้ตลอดไป

สมญานามให้สถานภาพบุคคล

ในการสะท้อนพฤติกรรมเบี่ยงเบน ที่ได้จากบทบาทการกระทำของบุคคลในระยะเวลาหนึ่งตามหน้าที่ของสื่อมวลชนดังกล่าว และจากการวิเคราะห์สมญานามที่พบทั้งหมดในบทที่ 4 และการวิเคราะห์ความหมายของสมญานามในบทที่ 6 ยังพบอีกว่า สมญานามที่เกิดขึ้นเป็นชื่อที่ให้ความหมายกับ

ผู้อ่านว่าเป็นชื่อที่มีความหมายดี และความหมายไม่ดี ตามบทบาทที่บุคคลกระทำต่อสังคมในหลากหลายรูปแบบ

Schramm (1964 : 135-136) อธิบายว่าการยกย่องหรือทางตรงข้ามของสื่อมวลชน มีส่วนที่จะลดหรือทำลายชื่อเสียงของบุคคลได้ ซึ่งการกระทำเช่นนี้ Schramm ถือว่าเป็นการกำหนดหรือให้สถานภาพบุคคล (Status Conferal) แล้ว อันถือเป็นหน้าที่หรือบทบาทหนึ่งของสื่อมวลชนในลักษณะดังนี้

...สื่อมวลชนสามารถให้เกียรติยศ และเสริมอำนาจบุคคล และกลุ่มด้วยการมอบสถานภาพให้แก่พวกเขา สำหรับใครหรือบุคคลที่มีความสำคัญเพียงพอที่จะสร้างความโดดเด่นออกมาจากคนในสังคม โดยมีพฤติกรรมและความคิดเห็นที่มีความสำคัญเพียงพอที่จะดึงดูดใจหรือเป็นที่สนใจของประชาชน...

สมญานามที่ปรากฏแต่ละชื่อ นอกจากจะเป็นการสะท้อนพฤติกรรมของบุคคลในข่าวแล้ว พฤติกรรมที่ปรากฏยังสามารถกำหนดสถานภาพให้แก่บุคคลอีกด้วย กล่าวคือ หากเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานสังคม หรือสร้างคุณประโยชน์ให้แก่สังคม บุคคลที่เป็นข่าวก็จะได้รับสถานภาพที่ดี ขณะเดียวกันหากเป็นพฤติกรรมที่ขัดต่อกฎระเบียบที่มีงามของสังคม ผู้ได้รับสมญานามก็จะได้รับสถานภาพทางลบ เช่น

"พระเอกขี่ม้าขาว" หรือ "ทหารเสือราชินี" ฯลฯ ผู้ได้รับสมญานามจะได้รับสถานภาพหรือได้รับการยกย่องจากสื่อมวลชน และผู้อ่าน

"เจ้าแม่วิตีโอ" หรือ "ลูกทรีนิ" ฯลฯ ผู้ได้รับชื่อทั้งสองก็จะได้รับการประนามจากสื่อมวลชนและผู้อ่าน ทำให้สถานภาพส่วนตัวลดลง

ลักษณะเช่นนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อบุคคลที่ได้รับสมญานามนั้น ซึ่งภาวะเช่นนี้ นักหนังสือพิมพ์ตระหนักดีถึงอิทธิพลด้านนี้ของหนังสือพิมพ์ สันติ วิริยะรังสฤษฎ์ กล่าวว่า

"จริง ๆ แล้วเราไม่ได้มีเจตนา เพื่อย่ำยีใคร แต่ในการเขียน มันมีน้ำมีเนื้อ มีรสชาติ สนุกสนานในการอ่าน เราก็พยายามหาฉายาที่มันสนุกสนาน คนหัวเราะ หรือตริก (trick) อะไรที่คนเห็นภาพ

ต้องใช้คำที่เข้าใจได้ทันที อ่านแล้วรู้สึกใจกว้างไปด้วย ซึ่งจะทำให้ได้ภาพที่เป็นทั้งบวกและลบได้ ซึ่งส่วนใหญ่ฉายาที่ตั้งกันก็ไม่ค่อยมีภาพบวกเท่าไร" มักจะเป็นกระทบกระเทียบ (satire) เพราะในแง่บวกนี้ มันไม่ค่อยมีอะไรน่าล้อเลียนและไม่ค่อยสนุกเท่าไร"

ด้วยผลทางอารมณ์ทั้งของผู้ตั้งชื่อและผู้ได้รับชื่อจึงเป็นไปได้ยากที่จะให้ทั้งผู้ตั้งชื่อและผู้ได้รับชื่อมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน เพราะเป็นธรรมชาติที่ผู้เป็นข่าวไม่ปรารถนาให้ตนได้รับความเสื่อมเสีย จึงมีประเด็นที่น่าพิจารณาต่อมาว่า

ทางด้านผู้ไม่เห็นด้วยกับฉายาที่ปรากฏ ที่เป็นได้ทั้งผู้อ่าน และผู้ได้รับผลกระทบจากชื่อนั้นเท่าที่ผ่านมาแทบจะไม่มีการฟ้องร้อง เรียกว่าเสียหายใด ๆ กับหนังสือพิมพ์ ทั้งที่ในแง่กฎหมายบังคับผู้ได้รับฉายาต่าง ๆ สามารถเรียกร้องหรือฟ้องร้องได้ตามกฎหมาย แต่ผู้เขียนหรือผู้มีบทบาทในการตั้งฉายาต่าง ๆ ก็ยังคงตั้งหรือให้ชื่อบุคคลอยู่ได้จนล่วงเลยถึงปัจจุบัน เป็นผลจากความไม่พอใจที่ไม่รุนแรงสามารถยอมความกันได้และเข้าใจเจตนาของหนังสือพิมพ์ที่ทราบว่ามีขอบเขตเท่าใด และเป็นผลพวงจากการใช้ภาษาที่ไม่เป็นทางการ เท่าที่ปรากฏมีเพียงการตักเตือนผ่านกองบรรณาธิการเท่านั้น สมญานามจึงน่าจะเป็นกลวิธีการให้ชื่อบุคคลที่มีลักษณะเป็นการพินิจพินิจอากัณฑ์และกันระหว่างหนังสือพิมพ์ที่เป็นสื่อมวลชนและผู้ตกเป็นข่าวโดยทั่วไป

สรุปได้ว่า ในการตั้งสมญานามของหนังสือพิมพ์นั้น เป็นบทบาทที่สำคัญในอันที่จะสะท้อนภาพบุคคลในแง่มุมมองต่าง ๆ ตามพฤติกรรมและการกระทำที่ปรากฏในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งส่งผลให้เกิดผลกระทบทั้งคนในสังคม และผู้ได้รับชื่อโดยตรง โดยสามารถที่จะเพิ่มหรือลดสถานะภาพของบุคคลได้ตามรสนิยมของคนไทยที่ชอบตั้งชื่อให้กับบุคคลใกล้ชิดรอบตัว

ผลกระทบต่อผู้ได้รับสมญานาม

การวิเคราะห์ถึงผลกระทบของสมญานามที่มีต่อผู้ได้รับสมญานาม ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล (key informant) โดยพิจารณาจากการเป็นบุคคลที่ได้รับสมญานามมากชื่อ และเป็นผู้ที่มาจากบุคคลหลายสาขาอาชีพ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ความคิด ทศนะความรู้สึกที่เป็นของบุคคลอย่างแท้จริง ซึ่งจากการสัมภาษณ์และสอบถามความเห็น สามารถแบ่งผู้ได้รับผลกระทบจากการตั้งสมญานามโดยตรงเป็น 2 กลุ่ม ตามปฏิกิริยาของการสอบถามในการสัมภาษณ์ ดังนี้

1. ยอมรับการให้ชื่อของหนังสือพิมพ์แบบไม่คิดโต้แย้ง (Actively passive)
2. ยอมรับแบบไม่เต็มใจ มีการต่อต้านอยู่ในตัวเอง (Actively active)

ยอมรับแบบไม่คิดโต้แย้ง (Actively passive)

เป็นกลุ่มที่ให้ความร่วมมือในการตอบข้อซักถามของผู้วิจัยเป็นอย่างดี โดยมีได้แสดงอารมณ์กับเรื่องที่ถูกสอบถาม มีจำนวนถึง 5 ท่าน คือ พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก , พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ, รต. โฉน ผ่องสุภา และ ปิยะพงษ์ ผิวอ่อน

ทั้ง 5 ท่าน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การตั้งสมญานามเป็นเรื่องปกติธรรมดา ของหนังสือพิมพ์ที่จะตั้งชื่อให้กับบุคคลในข่าว พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก (สัมภาษณ์ , 10 ต.ค. 2533) อธิบายว่า สมญานามเป็นการสะท้อนภาพจากสังคมปัจจุบัน และเป็นสื่อความคิดของคนส่วนหนึ่งเข้ามาสู่อารมณ์ของผู้อ่าน บางครั้งสื่อได้ถูกต้อง แต่บางครั้งก็สื่อได้ไม่เหมาะสมนัก ซึ่งการพิจารณาถือเป็นความ จะต้องพิจารณาให้รอบคอบ เนื่องจากสมญานามบางชื่อ บางครั้งสามารถเป็นตัวกระตุ้นผู้ได้รับชื่อได้ กระตุ้นให้กระทำอะไรบางอย่าง จุดนี้คือจุดที่จะต้องพิจารณาอย่างมาก เพราะถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติตัวต่อไป ดังนี้

...เป็นสิ่งที่เห็นชัดเจนว่า เค้ามองเราอย่างไร อย่างสมญานามของพระองค์ ผมก็มามองว่าเราทำอะไรแก่สังคมบ้าง ซึ่งเป็นผลดีแก่ตัวเรา เราก็ต้องแก้ไข รับผิดชอบต่อกระแส เพื่อให้คนเห็นว่าเอ้อ... ไม่จริงนี่นา เพื่อปรับและกลับความรู้สึกของคน หากปล่อยไปตามเรื่องก็อาจถูกกระแสชักนำทำให้เสียหาย...

สำหรับ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ (สัมภาษณ์, 23 ต.ค. 2536) เห็นว่า ...หากชื่อไหนค่อนข้างผิดไปจากผู้อื่น สื่อแล้วไม่เข้าใจถึงเวลาหนึ่งคงต้องแสดงความรู้สึกของเราบ้าง เช่น ชื่อ "ขงเบ้ง" ดูทั่วไปเหมือนเป็นการชื่นชมเรา เขาก็ดูแค่นั้น ไม่ได้ดูภาพรวมให้ลึกซึ้งว่า เพราะขงเบ้งในสามก๊กดูเป็นคนมีเล่ห์เพทุบาย ซึ่งในกองทัพไทยจะเป็นอย่างนี้ไม่ได้ ต้องตรงไปตรงมา มีความซื่อสัตย์ไม่ใช่คนเจ้าเล่ห์ อย่างนี้ผมก็ไม่ค่อยสบายใจนัก แต่ก็ต้องมาคิดว่ากระทบมากหรือไม่ และกระทบต่อสาธารณชนขนาดไหน ถ้ามากก็ต้องชี้แจง แต่ไม่เป็นทางการมาก ตักเตือนธรรมดา...

นายระวี โหลทอง (สัมภาษณ์, 9 ต.ค. 2533) กล่าวว่า ฉายาเป็นการล้อเลียนกันมากกว่า เพราะเป็นกลวิธีที่ทำให้หนังสือพิมพ์น่าอ่าน และใกล้ชิดชาวบ้านมากขึ้น ทั้งนี้เพราะกิจการของนายระวี ก็เกี่ยวข้องกับธุรกิจการพิมพ์ที่ต้องเร้าความสนใจเช่นนี้เช่นกัน แต่ส่วนฉายาที่ได้รับนั้นมีบ้างที่ไม่ยินดี เช่น "เสียหูกห้อง" ที่เห็นว่า ยังไม่ร่ำรวยขนาดเป็นเสีย เพราะยังต้องไปขอกุศลสนับสนุนจากธนาคาร หากธนาคารเห็นว่าตนเป็นเสีย การให้เครดิตก็จะไม่ง่ายเหมือนกับไม่เป็นเสีย ส่วนฉายาที่ให้เป็น "มาเฟีย" ก็เช่นเดียวกัน

แนวคิดเช่นนี้สอดคล้องกับ ร.ต. ไฉน ผ่องสุภา โค้ชมวยไทยสมัครเล่น (สัมภาษณ์, 5 พ.ย. 2533) ที่เห็นว่า

...การได้ฉายาในหนังสือพิมพ์ทำให้กลายเป็นคนดังของประเทศได้ เพราะคนดังเท่านั้นที่จะมีฉายา ซึ่งในแต่ละวงการควรมีฉายาระดับ รัฐมนตรีมีฉายา ไต่ถามการมวยก็ควรมีเช่นกัน แม้ว่าพฤติกรรมท่าทางของบุคคลจะแสดงออกมาอย่างเป็นธรรมชาติ แต่หลายฝ่ายก็กำลังมองอยู่ โดยเฉพาะสื่อมวลชน ทำให้ฉายาที่ได้เป็นสิ่งปกติ ซึ่งหากได้ชื่อดังก็พอใจ แต่ถ้าเป็นชื่อไม่ดีและไม่เป็นความจริงที่พบอยู่เสมอ จะรู้สึกเสียใจ...

ส่วนนายปิยะพงษ์ ผิวอ่อน (สัมภาษณ์, 3 พ.ย. 2533) นักฟุตบอลทีมชาติไทยให้ทัศนะว่า

...ฉายาที่ปรากฏไม่คิดว่าไม่ดี เพราะตนเองไม่เคยพบฉายาไม่ดี ส่วนใหญ่ที่ได้รับก็รู้สึกดี มีความสุข เพราะฉายาหน้าก็พาส่วนมากเป็นชื่อสบาย ไม่เครียด ฉายาจึงเป็นส่วนหนึ่งของสื่อมวลชนที่จะเสริมอารมณ์คนชมเป็นมุขให้เกิดความสนุกสนานไม่คิดเห็นอย่างไรตามหน้าที่เขาเสริมให้นักกีฬาเล่นกีฬาไป...

กล่าวได้ว่า สมญานามเป็นการสร้างความพึงพอใจให้กับบุคคลในระดับหนึ่ง กล่าวคือ หากเป็นบุคคลที่มีบทบาทอย่างสำคัญต่อสังคม และอยู่ในฐานะที่เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารประเทศของรัฐบาลอย่าง พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก และพลเอกชวลิต ยงใจยุทธแล้ว สมญานามคือ กระจกสะท้อนภาพลักษณ์ (image) ของเขาเท่านั้น การจะตัดสินใจดำเนินการอย่างไรต่อไปเป็นสิ่งที่ยังคงต้องดำเนินต่อไป เพียงแต่ไม่กระทบกระเทือนชื่อเสียงให้เป็นที่เสื่อมเสีย ก็สามารถยอมรับได้แสดงให้เห็นถึงพลังหรืออำนาจแฝงภายในของบุคคลสองฝ่ายคือ ผู้บริหารที่เป็นบุคคลระดับสูงของประเทศที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับปากท้องของประชาชน และหนังสือพิมพ์ผู้คอยดูแลปกป้องผลประโยชน์ของ

ประชาชนที่ต่างให้ความเกรงใจซึ่งกันและกันตามบทบาทหน้าที่ของตนที่ไม่ล่วงล้ำเข้าไปก้าวก่ายหน้าที่ของกันและกัน ทั้งนี้โดยเฉพาะฝ่ายผู้บริหารที่เป็นผู้ได้รับสมญานามมีสิทธิตามกฎหมายอย่างเต็มที่ที่จะดำเนินการกับหนังสือพิมพ์ได้หากมีการล่วงล้ำที่เกินงาม

ส่วนบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่มีได้เกี่ยวข้องกับการบริหารประเทศเป็นเพียงประชาชนทั่วไปคนหนึ่งที่มีโอกาสแสดงบทบาทสำคัญต่อสังคม เช่น นายระวี โหลทอง, นักธุรกิจหนังสือพิมพ์, ร.ต. ไฉน ผ่องสุภา, โค้ชมวยไทยสมัครเล่น และนายปิยะพงษ์ ผิวอ่อนนักกีฬาทีมชาติไทย ที่แสดงทัศนคติอย่างสอดคล้องกันว่าการมีสมญานามในหนังสือพิมพ์ เป็นการสร้างสถานภาพของตนได้อย่างหนึ่งให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป แม้สมญานามบางชื่ออาจไม่ถูกใจบ้าง แต่ก็ไม่คิดเอาความใด ๆ เพราะทุกคนเห็นเช่นเดียวกันว่า สมญานามเป็นวิธีการหยอกล้อของหนังสือพิมพ์ และหนังสือพิมพ์จะหยอกล้อกับบุคคลที่มีชื่อเสียงเท่านั้น

สิ่งเหล่านี้จึงน่าสนใจว่า สมญานามของหนังสือพิมพ์ มีการคำนึงถึงผู้ที่จะได้รับชื่อในระดับหนึ่ง เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเกรงใจของนักหนังสือพิมพ์ที่มีต่อบุคคลต่างกัน ขอบเขตการตั้งชื่อจึงขึ้นอยู่กับสถานภาพของบุคคล และตำแหน่งงานที่บุคคลรับผิดชอบเป็นสำคัญ

ยอมรับแบบมีการต่อต้านอยู่ในตัว (Actively active)

จากการสัมภาษณ์มีเพียง 2 ท่าน ที่มีความเห็นว่าสมญานามมีลักษณะที่ไม่ได้เป็นการยกย่องสรรเสริญ แต่เป็นการดูแคลน ตั้งเพื่อให้คนได้รับชื่อต่ำลงหรือเสียภาพลักษณ์ (image)

หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช (สัมภาษณ์, 21 ต.ค. 2533) กล่าวว่า

...เป็นการตั้งให้ผมต่ำลง ให้ภาพพจน์ผมเสีย ธรรมดาเรียก"หม่อมป้า"
ผมเป็นผู้ชาย หมายความว่าอย่างไร แสดงให้เห็นว่าผมเป็นตัวเมีย เจตนา
เห็นจะให้เป็นที่ต่ำลงไปให้เสียมากกว่าดี...

ทั้งนี้หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เห็นว่าเป็นเรื่องของการดูถูกคนอ่าน ที่คนทำหนังสือพิมพ์คิดว่าคนอื่นไม่ตีเหมือนตนเอง จึงตั้งชื่อให้ดูต่ำ ตานชอบอย่างไรก็ทำอย่างนั้น ทั้งที่จริงแล้วนักหนังสือพิมพ์เช่นนี้เป็นคนต่ำช้า คนอ่านจึงต่ำไปด้วย และเป็นลักษณะที่เกิดกับหนังสือทั่วไปที่ตั้งสมญานาม เนื่องจากหนังสือพิมพ์ที่สุภาพ ใช้ภาษาดี จะไม่ทำเช่นนี้

แม้หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ จะไม่ชื่นชอบกับลักษณะการตั้งสมญานามของหนังสือพิมพ์ แต่ก็เป็นผู้หนึ่งที่ไม่คิดเอาความกับหนังสือพิมพ์ ดังคำกล่าวดังนี้

... ผมไม่ถือ และไม่เคยสนใจ เพราะผมรู้ว่าคนทั่วไปที่เขาอ่าน เขาไม่ได้สนใจตามนั้น คือผลมันไม่เกิดอย่างที่ไทยรัฐต้องการ คือต้องการให้คนเกลียดผมก็ไม่เกิด ต้องการให้ดูถูก เกลียดชัง เหยียดหยามก็ไม่เกิด ผมก็เฉย หากยังจะต้องอยู่ในโลกหนังสือพิมพ์ต่อไป ถือไปก็บ้าเปล่า ๆ ...

ส่วนนายสมัคร สุนทรเวช (สัมภาษณ์, 8 ต.ค. 2533) เห็นว่า ... ไม่มีอะไร ผมก็เฉย ๆ เพราะมันเป็นความคิดของคนที่ตั้งเท่านั้น ปัญหาก็คือว่าเราไม่ลงให้เขา เราจะพูดจะทำอะไรเราก็ทำเลยพูดเลย นักการเมืองบางคนเค้าต้องระมัดระวัง แต่เราไม่ต้องระวัง คือเราไม่แคร์ ว่าใครจะฟัง คนฟังจะเป็นอย่างไร พูดง่าย ๆ ก็คือ คนที่ไม่ทำอะไรเลยก็จะมีใครวิพากษ์วิจารณ์ ถ้าคิดอย่างนั้น คนที่ไม่ถูกตั้งฉายาเลย มีตังดีกว่าคนที่ได้รับฉายาหรือ... เช่น นักฟุตบอลทีมหนึ่ง มี 22 คน แต่มีลงสนาม 15 คน ฉายาก็จะมีทั้ง 15 คน แล้วก็ได้ลงสนามว่า เล่นเก่งกว่า 15 คนนั้นหรือ ถ้าตีทำไมไม่ได้ลงสนาม ปัญหาก็คือว่า ทำไมเขาเอา 15 คนมาเล่นทั้ง ๆ ที่ใน 15 คน อาจมีฉายา ได้จอมอึด จ่ายลูกช้า แล้วพวกที่ไม่ลงสนามเก่งกว่านี้ม๊ยะ เพราะไม่มีฉายาเลย ฉะนั้น พวกที่ไม่ได้ทำอะไรเลยไม่ได้แสดงว่าดีกว่าคนอื่น และการได้ฉายาเป็นการแสดงให้เห็นด้วยว่า ใครทำอะไร หน้าทีอะไร อย่างคนในกระทรวงต่างประเทศ หนังสือพิมพ์เข้าใจเรื่องต่างประเทศขนาดไหน คนในกระทรวงทำอะไรมากมายทั้งที่ผิดพลาดก็เยอะ แต่มีฉายาม๊ยะ นั้นแสดงว่าวงการหนังสือพิมพ์ไม่แลเห็นความสำคัญ เรื่องงานต่างประเทศ ไม่แลเห็นเลย ว่าใครทำถูกทำผิด การวินิจฉัยการเดินหมากทางการเมือง คนพวกนี้ไม่มีความคิดระดับนานาชาติ คนพวกนี้อยู่ในระดับเตี้ยเสียดินเท่านั้นเอง มองแค่ระดับสายตา ไม่มองให้กว้างไกล อย่างว่าผมว่า "เซลล์แมนพันธุ์เฟื่อง" โครงการต่าง ๆ ที่ผมเคยคิดไว้ คนรุ่นหลังก็เอามาทำกันหมด ทั้งที่หากทำในเวลานั้น ปี 2525 - 2528 อาจไม่ต้องเสียเงินเพิ่มขึ้นมากมายขนาดนี้ อย่างโครงการรถไฟยกระดับ ถ้าทำตอนนั้นแค่ 3 หมื่นล้าน

แต่ตอนนี้คิดจะทำการก็เกือบห้าหมื่นล้าน และได้เพียงครึ่งหนึ่งของโครงการผม จะเห็นได้ชัดเจนเลยว่า ที่ผมคิดไว้เป็นอย่างไร ผันเพืองหรือไม่... คนที่วิพากษ์วิจารณ์ อย่างนั้น เป็นเพราะอิจฉา คิดอย่างเราไม่ได้ มองเห็นเลยว่าความคิดอ่านของคนนั้นมันต่ำ พอถึงเวลาเวลาผ่านไปไม่กี่ปี มันก็เป็นไปอย่างที่ผมคิด...

นอกจากการไม่สนใจคำวิพากษ์วิจารณ์ของหนังสือพิมพ์แล้ว ความแพร่หลายของการวิพากษ์วิจารณ์ นายสมัคร สุนทรเวช ก็มีได้ใส่ใจ สืบเนื่องมาจากการแบ่งกลุ่มผู้อ่านหนังสือพิมพ์โดยทั่วไปไว้อย่างชัดเจนไว้แล้ว

...ผมแบ่งคนออกเป็น 2 ประเภท คือ 1. พวกกลัวหนังสือพิมพ์ และไม่มีการศึกษา พวกนี้จะเห็นว่า หนังสือพิมพ์จะตั้งฉายาให้ใครก็ได้ อย่างไม่ต้องเกรงกลัวผู้ใด อ่านแล้วจะนิยมชมชอบหนังสือพิมพ์ที่มีความกล้าหาญ 2. กลุ่มมีการศึกษาและเห็นว่าพวกหนังสือพิมพ์ไม่ได้มีอะไรพิเศษ แต่เป็นพวกอิจฉา ต้องการหักหน้าคนที่ได้ฉายา ต้องการแสดงว่าตนเก่ง สามารถปะทะกับนักการเมืองได้ กลุ่มนี้จะสามารถแยกแยะและมีวิจาร์ญาณในการตัดสินใจได้...

อย่างไรก็ตาม การที่นายสมัคร สุนทรเวชมีทัศนคติเช่นนี้เกิดจากการมองสื่อมวลชนในสังคมไทยไปในทางลบ กล่าวคือ

วงการสื่อมวลชนเมืองไทยยังไม่เป็นกลางจะเลือกสนับสนุนผู้ที่สื่อมวลชนต้องการสนับสนุน และเลือกดูแคลนผู้ที่ไม่ต้องการสนับสนุน ทั้งที่ในปัจจุบันคนไทยมีการศึกษาสูงขึ้น สื่อมวลชนควรให้พื้นฐานความรู้ ข่าวสาร และการวิเคราะห์ที่เป็นกลาง แต่สื่อมวลชนไม่ได้ทำ เมื่อไม่ได้ทำ คนดู คนอ่านก็ไม่เห็นว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมี ฉะนั้นการเป็นตัวของตัวเอง เป็นสิ่งที่ดีที่สุด พยายามสร้างผลงานให้ประชาชนตัดสินใจ แม้การตั้งฉายาจะเป็นไปโดยธรรมชาติแต่ก็เป็นไปตามลักษณะของคนตั้ง และตามความรู้ของผู้ให้เท่านั้น

จากทัศนคติของบุคคลทั้งสอง จึงเป็นการสะท้อนข้อน่าสังเกตบางประการได้ว่า บุคคลทั้งสองกับหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ มีความสัมพันธ์ที่ไม่มั่นคงนัก มีการใช้ทัศนคติและความคิดส่วนตัวเข้ามาใช้เป็นอารมณ์ในขณะตั้งสมญาาม กล่าวคือ บุคคลทั้งสองคือ พลตรีหม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช และนายสมัคร สุนทรเวช มีความเป็นตัวของตัวเองค่อนข้างสูง ไม่สนใจกับบุคคลรอบข้างนักหากสิ่งที่ตนกระทำ

ต่อสังคมเป็นสิ่งที่ดีที่ควรกระทำ ทั้งนี้เพราะทราบดีว่าการกระทำหรือพฤติกรรมของตนกำลังเป็นที่สนใจของคนทั่วไป และหนังสือพิมพ์มีหน้าที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดเท่านั้น

ในการถ่ายทอดของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ตลอดระยะเวลาที่บุคคลทั้งสองมีบทบาทในสังคมจะเห็นได้ชัดเจนว่า สมญานามชื่อที่ถูกถ่ายทอดออกไปทั้ง 31 ชื่อของพลตรีหม่อมราชวงศ์ ดิถฤทธิ ปราโมช และ 11 รายชื่อของนายสมคร สุทรเวช ส่วนใหญ่เป็นชื่อที่มีความหมายในเชิงลบมากกว่าบวก จึงเป็นสิ่งปกตวิสัยที่ผู้ได้รับชื่อทั้งสองจะมีทัศนคติที่ไม่ดีกับหนังสือพิมพ์ไทยรัฐด้วย แต่กระนั้นก็ได้ถือเป็นการแก้แค้นกัน เนื่องจากสมญานามไม่ใช่การกล่าวหาจนถึงขั้นชัดเจนเป็นการเล่นคำ นอกจากนี้ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ไทยรัฐผู้ได้รับชื่อทั้งสองทำนยังได้แบ่งกลุ่มผู้อ่านออกเป็น 2 ประเภท ตามสภาพความคิดและความรู้ของผู้อ่านที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของไทยรัฐ ที่น่าจะแยกแยะสิ่งที่เป็นจริงและไม่เป็นจริงออกจากกันได้ ฉะนั้นสิ่งที่หนังสือพิมพ์จะชักจูงให้ผู้อ่านเห็นด้วยไปทั้งหมดจึงเป็นไปได้

กล่าวได้ว่า บุคคลที่อยู่ในลักษณะของ Actively active จะมีลักษณะของความเป็นตัวของตัวเอง และมีความมั่นใจในตัวเองสูง จากบุคลิกภาพที่เกิดจากการเปรียบเทียบระหว่างตัวเองกับหนังสือพิมพ์ที่มีความรู้และบุคลิกภาพแตกต่างกัน จึงเป็นเรื่องธรรมดาที่หนังสือพิมพ์อาจมองอะไรไม่รอบด้านเท่ากับตนได้ และเป็นบุคคลที่เชื่อมั่นว่าการกระทำหรือพฤติกรรมของตนเช่นนี้ถูกต้อง แต่กระนั้นก็ยังคงแสดงอาการโต้แย้งบ้าง จากอารมณ์และพฤติกรรมขณะให้สัมภาษณ์ โดยเฉพาะในบางช่วงของการสัมภาษณ์ บุคคลทั้งสองแสดงความไม่พอใจต่อชื่อที่ได้รับอย่างชัดเจน

ลักษณะของบุคคลที่ให้ข้อมูลทั้ง 7 ท่าน ที่ผู้วิจัยพิจารณาแยกเป็นสองกลุ่มดังกล่าว แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนถึงอคติ และทัศนคติของบุคคลกับหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ กล่าวคือ บุคคลที่อยู่ในกลุ่มยอมรับแบบไม่ต่อต้านเป็นกลุ่มที่พึงพอใจและเห็นว่า สมญานามมีส่วนเสริมสภาพภาพของตนอย่างหนึ่ง ส่วนบุคคลที่ยอมรับแต่มีการต่อต้านอยู่ในตัว แม้จะเข้าใจว่าสมญานามที่ได้ได้รับมีส่วนลดสภาพภาพของตนได้ แต่จะไม่รู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ตนทำไปนั้น ไม่ถูกต้อง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทัศนะของสื่อมวลชนที่คับแคบและดูถูกผู้อ่านมากกว่าที่จะมองว่าพฤติกรรมของตนไม่เหมาะสม

กล่าวโดยสรุปได้ว่า สมญานามเป็นกลวิธีการสร้างชื่อของหนังสือพิมพ์ที่ได้รับมาจากลักษณะการดำเนินชีวิตของคนไทยที่ชอบให้ชื่อบุคคลใกล้ชิดรอบข้าง โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างความบันเทิงมากกว่าการเสียตลิ่งที่ก่อความเสียหายให้แก่บุคคล อันถือเป็นภาระหน้าที่อย่างหนึ่งของสื่อมวลชน ที่จะสะท้อนภาพบุคคลให้แก่สาธารณชน เพื่อให้บุคคลมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานที่ดีของสังคม เป็นการ

แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลที่มีต่อตัวบุคคลและสังคม ในการสร้างสถานภาพแก่บุคคล แม้ว่าสถานภาพที่
หนังสือพิมพ์ให้กับบุคคลจะมีทั้งที่ดีและไม่ดี ก็ไม่ได้สร้างความเสียหายให้กับบุคคลทั่วไป จะมีบ้างเพียง
การไม่พอใจจากผู้ได้รับสมญานามที่มีความมั่นใจในตัวเองสูงเท่านั้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย